

הרב ינון ויסמן

חיוב עיסת השותפין

(ירושלמי חלה פ"ד ה"א)

המשנה והגמרא מדברות על שתי עיסות, ולא מדברות כלל על עיסה אחת. ורק בפרק ראשון (ה"ה) דברה המשנה על נחתום שעשה עיסה לחלק. ברמב"ם הדין של העושה עסה לחלקה מופיע בפרק אחר (פ"ו הי"ט), ומשמע שהוא דין שונה מהדין של המשנה שלנו של שתי נשים שעשו והעיסות נגעו, שעליו דבר הרמב"ם בתחילת פ"ז. אבל בשו"ע מדובר באותו סימן (שכו), בסעיף א ובסעיף ב, ונראה שהבין שהדברים קשורים זה לזה.

ומהר"י קורקוס (פ"ז ה"א) עמד על נקודה זו "ולכאורה משמע דדוקא נגעו ונשכו אינם מצטרפים במקפידות אבל אם נילוש הכל יחד מצטרפות וחייב בחלה אלא שאם כן קשה למה שכתבנו למעלה דעושה עיסה לחלקה בצק פטורה והרי הכל נלוש יחד ואפילו הכי פטורה כיון שסופו לחלקה בצק והכא נמי סופם לחלק בצק דהא מקפידות הם לכך כתב ר"ש דה"ה אם נלוש יחד פ"י ונגעו דנקט משום סיפא דבזמן שהם של אשה אחת מצטרף בנגיעה או נשוך".

ובב"י כתב "וזה לשון הרשב"א בפסקי חלה שלו (שם) שותפות ישראל אם עשו עיסה בשותפות ולאפותה בשותפות כל שיש בכל העיסה כשיעור חייבת אף על פי שאין לכל אחד ואחד אלא כזית וכדאיתא בתוספתא (פ"א ה"י) עכ"ל. ונראה מדבריו שכל שאין דעתן לחלקה בצק אף על פי שדעתן לחלקה אחר שתאפה מצטרפין ולישנא דרבי יוחנן דאמר העושה עיסה על מנת לחלקה עיסה פטור הכי דייק דכל שאינו חולקה בצק אף על פי שחולקה אחר אפייה חייב אבל מדברי סמ"ג שכתבתי בסמוך נראה דצריך שלא יהא בדעתן לחלקן כלל אפילו לאחר אפייה ואפשר דאורחא דמילתא נקט". וכרשב"א פסקו הט"ז (סק"ב) והש"ך (סק"ה).

אמנם, את דין הרשב"א כתב הב"י דווקא על הדין של עיסה אחת, ולא כתב כן על הדין בס"א. ונראה שכיון ששם העסה כבר מחולקת, לא שייך לומר שיחלקו אותה רק אחר אפייה.

אבל הש"ך (סק"א) הביא את דברי הב"י בשם הרשב"א גם בס"א. ומשמע שמבין את מה שכתוב "שאינן דעתו לחלק בצק", שהכוונה שאין מקפיד ולא שאין מחלק. עוד ניתן לומר שאם ממשיכות את האפייה יחד, אף שכבר נחלקה העיסה, וכגון שלא משנה להם מי תקבל איזו חתיכה, נחשב שלא חילקו עד אחר האפייה.

והגר"א (סק"ד) הקשה על דברי השו"ע בס"א "היו שניהם של איש אחד... ואם היה מקפיד שלא תגע עיסה זו בזו ולא תתערב, אפי' היו מין אחד אין מצטרפות". וכתב ע"ז הגר"א "שלא תיגע כו' ולא תתערב. לא דק דאפי' אין מקפידות כה"ג כל שסופן לחלקן קודם אפייה אינן מצטרפות אפי' עשו מתחלה ביחד". ודבריו תמוהים, שהרי השו"ע דבר על אדם אחד

ולא על שני בני אדם. וכ"כ הוא עצמו בססק"ז "ויצא לנו דאף שבס"א השווה ב' נשים שאין מקפידות לאשה אחת ל"ד לגמרי דבאשה א' אף על פי שדעתה לחלק אבל בשתי נשים דוקא שאין דעתן לחלק". וגם ציין לעיין שם (ואולי הציין הוא הוספה שאינה של הגר"א, ומדובר בשתי מהדורות). ומשמע שהבין בסק"ד שאין הבדל כלל בין אשה אחת לכמה נשים שאינן מקפידות. (ובסק"ז כתב שזו היא דעת הראב"ד, ודעת תוס' בברכות לח. ד"ה "לחם" בשם ר' יחיאל, ודחה דעה זו).

וכתב המהר"י קורקוס "ואמרו עלה מילתיה דר' יונה היה לה מקום ללוש והיא לשה בשני מקומות מקפדת היא נקי וקיבר מקפדת היא ע"כ ונכלל זה במה שכתב רבינו שסתם אחד אינו מקפיד ומכאן אתה דן דכל שיש הוכחה שמקפיד לאו סתם מקרי וכתב עוד ואם היה מקפיד שלא תיגע עיסה זו בזו ולא תתערב וכו' גם מזה אתה למד לפת נקיה ופת קיבר האמור בירושלמי". וכוונת שאלתו, מדוע לא הזכיר הרמב"ם את הדין של נקי וקיבר הכתוב בגמרא, וכן את הדין של ר' יונה "היה לה מקום ללוש והיא לשה בשני מקומות מקפדת". והסביר, שהרמב"ם כלל את הכל בדין מקפדת.

אך יש להבין, שאמנם דין נקי וקיבר כלול במקפדת, אולם הדין של שני מקומות, אינו כלול במקפדת, כיון שיש בזה חידוש, שאנו אומדים את דעתה שהיא מקפדת בזה, וזה לא נאמר ברמב"ם. וכן נראה בדעת הטור והשו"ע, שהזכירו פת נקיה וקיבר, ולא הזכירו את הדין של לשה בשני מקומות.

והגמרא אומרת "אמר רבי לעזר שתי דיעות עשו אותן כשתי נשים". ופשט הגמרא קשה, שהרי לכאורה זה מה שאמרה המשנה "ובזמן שהן של אשה אחת מין במינו חייב ושל אשה אחת מין במינו פטור". ומה הוסיף על המשנה. ומהר"י פולדא הסביר "שידעיןן שהן חלוקי דיעות שקצה בלישת חברתה וכדאמרינן בעלמא שיש דיעות במאכל אע"פ שרוצות ללוש כאחת לפי שהן מתביישות אחת מחברתה ובאמת מקפידות הן".

ובפ"מ הסביר את המשנה "ומפני שסתם נשים מקפידות זו על זו להכי נקט נשים וה"ה בשני אנשים אם הן מקפידין זה על זה אין מצטרפין וכן אם ידוע הוא שאינן מקפידות אף בשל שתי נשים מצטרפות", כלומר שיש הבדל בין נשים לגברים, שנשים בסתמא מקפידות, ורק אם ידוע שאינן מקפידות מצטרף. וגברים בסתמא אין מקפידים, ורק אם ידוע שהקפידו אין מצטרפות העיסות. ולכן הסביר בגמרא "כלומר ונשים דתנינן לאו דוקא אלא ה"ה בשני אנשים והם שתי דיעות שידוע הוא שדיעות מחולקות להם אין מצטרפין וכדפרישית במתני". ואולי בגלל שהיה קשה לו פשט הגמרא הסביר כך.

(ויש להעיר שלגבי שתי דעות מופיעה בעין משפט ההלכה רק בשו"ע ולא ברמב"ם, למרות שבשו"ע לא מדובר כלל על שתי דעות [בכל אופן שנפרש]. ואולי יש טעות והציין היה צריך להיות על הדין של פת נקי וקיבר).

ואולי ניתן להסביר שר"א חולק על ר' יונה, ואומר שרק כאשר יש שתי דעות, נחשבת אשה אחת כשתי נשים, ולכן אם רק רוצה לחלק את הבצק, אין כאן שתי דעות, ששתי דעות זה שני סוגי לחם. ולכן הרמב"ם לא קבל את דברי ר' יונה.

ולאחר מכן אומרת הגמרא "שמואל בר אבא בעי אפילו רוצות" הבעיה של שמואל בר אבא לפי הפנ"מ היא שאלה מתי צריך להיות הרצון להם אם בזמן החלוקה או הגלגול. וההכרח שלו להסבר זה, בגלל שלפי ההסבר שלו אין הבנה בדברי שמואל בר אבא, על דברי ר"א.

